

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יצא לאור בתאריך:
כ"א אדר ה'תשע"ח

פרשת ויקהל- פיקודי

כותרת

ביקור מארק טוויין בארץ הקודש

ביקור מארק טוויין בארץ הקודש

לפני מאה וחמישים שנה, בשנת 1867, ביקר הסופר המפורסם מארק טוויין בארץ הקודש. באותה תקופה התפתחה התיירות של תושבי ארה"ב בארץ "בעקבות התנ"ך". טוויין נסע בתור כתב עיתון, ושלא את הכתבות שלו לעיתונים בארה"ב. שנתיים לאחר מכן הן הודפסו בספר שהפך לרב מכר, בשם "מסע תענוגות לארץ הקודש". כשבעים אלף עותקים נמכרו מהספר בזמנו.

בספרו הוא מתאר כיצד הגיעו לישראל מסוריה, ומיד ביקרו באזור דן, מה שנקרא היום תל דן, בצפון הארץ. הוא הסביר שיש ביטוי "מדן ועד באר שבע", שמסמל את כל אורכה של ארץ ישראל. וכך, בכל מקום שביקר, הביא את הסיפור התנ"כי ששייך לאותו מקום.

כשהגיע לחצור הוא מזכיר את הקרבות העזים של יהושע, ומספר שבערד באותו אזור, מאה שנים מאוחר יותר, דבורה הנביאה ציוותה על ברק בן אבינועם לגייס עשרת אלפים איש, ולצאת למלחמה כנגד סיסרא וחילו, ואיך שסיסרא ברח מהמערכה ועצר לנוח באוהל יעל והיא הייתה זו שהרגה אותו. הוא עמד שם ודמיין את המלחמות האלו. אבל, הוא הוסיף, שגילה שכאשר למד את התנ"ך, הכול היה נראה גדול. הוא "לא יכול היה לעלות בדעתו שארץ כזו קטנה תהיה לה היסטוריה כזו גדולה".

כשלמד בבית הספר את הסיפור של יהושע המשמיד את כל מלכי כנען, נהג לדמיין לעצמו את מלכי אנגליה צרפת ורוסיה וכו', אבל כשהגיע למקום ופגש את המקומיים, הבין שזה היה כנראה משהו יותר דומה לשייח' בדואי, שהוא ראש שבט של אלפיים איש, ולא יותר מזה.

בהמשך המדריך הביא אותם למקום שבו הצביע על בור מסוים, והצהיר שיש מסורת שזה הבור שאליו הושלך יוסף הצדיק על-ידי אחיו. מרק טוויין מספר את כל הסיפור של מכירת יוסף, ואיך בסופו של דבר יוסף מחל לאחיו, ולא רק שמחל להם, אלא עוד הציל אותם מרעב.

לאחר מכן הם הגיעו לכנרת, שם ניסו למצוא סירה שתיקח אותם לשייט על הכנרת, אבל המלחים רצו סכום בשווי של שמונה דולר, והם רצו לשלם ארבע דולר בלבד. הם ניסו להתמקח על המחיר, אבל הספנים הערבים לא רצו לשמוע ומיד הפליגו הלאה. כשהם ניסו לקרוא להם בחזרה זה כבר היה מאוחר מדי.

על טבריה הוא ידע לספר שהעיר הזאת לא מופיעה בתנ"ך, אבל הסנהדרין בסוף ימיה הייתה בטבריה, והיא אחת מארבע הערים הקדושות ליהודים. בארץ ישראל ישנם ארבע ערים שקוראים להן "עיר הקודש": ירושלים, חברון, צפת וטבריה.

מעניין, שמארק טוויין ידע מכך, והוא גם מספר שרבנים גדולים ומפורסמים חיו שם, והם גם קבורים בבית הקברות ביחד עם עוד עשרים וחמישה אלף יהודים שבאו לשם במיוחד כדי להיקבר ליד אותם רבנים.

משם המשיכו לצפת, וכמובן הוא מזכיר שצפת היא גם אחת מארבע הערים הקדושות ליהודים, ושלפי האמונה של היהודים, "שם יופיע המשיח האמיתי ויגאל את העולם".

אחד מהחלומות של כל עולה רגל הוא לחצות את הירדן בעקבותיו של יהושע, שהורה לכוהנים להחזיק בארון הברית וחצה את הירדן לשנים. אבל כשהגיעו לנהר הירדן לפנות בוקר, המים היו קרים ככפור והזרם היה חזק מדי. הם עמדו כולם על החוף רועדים מקור, אבל אז לאחד מהם היה את האומץ להיכנס למים, וכולם הלכו בעקבותיו. הוא מספר שהמים הגיעו עד לחזה והם אכן חצו את הירדן, אבל הם עשו את זה מהר מאוד, ואז ישבו רטובים בחוף וחיכו לזריחת השמש.

עד כאן מה שהנוף הארץ ישראלי הזכיר לו את התנ"ך.

אבל כשהוא כותב על תושבי הארץ עצמם, באותם ימים, אין לו מילה אחת טובה עבורם. הוא מספר שהם מלוכלכים, מלאים בכינים, עניים, בורים, עיניים כבויות, מכוערים וכו'. הוא מספר שהארץ שוממה: אין שם לא גנים, ולא פרדסים, והכל שומם וחרב. ממש אכזבה גמורה לגבי מה שהוא ראה בצוירים שצוירו על ארץ ישראל.

ואז הוא כותב שבארץ ישראל התקיימו הדברים שהקב"ה הבטיח בחומש ויקרא. כשהתורה מזהירה שאם עם ישראל לא ישמור את התורה הם יוגלו מהארץ, והתורה כותבת "והשמתי אני את הארץ ושממו עליה אויביכם היושבים בה" (בחוקותי כו, לב). ורש"י מוסיף: "זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם שתהא שוממה מיושביה".

הוא מספר כיצד ביקר בירושלים, ומצא שם עניים נכים ואומללים בלי סוף, שכולם מבקשים דבר אחד: "בקשיש". באותם ימים, יותר מחצי אוכלוסיית ירושלים הייתה יהודית, ובכל זאת הוא לא מזכיר אפילו לא פעם אחת שהוא פגש יהודים. הוא רק אומר שבירושלים יש את "קיר הדמעות" שהיהודים באים להתפלל שם.

אבל יש מקום אחר שבו מארק טוויין כן מזכיר את היהודים ובאריכות, וזה בכתבה מיוחדת שנקראת "בנוגע ליהודים".

עו"ד יהודי כתב לו מכתב ובו הוא שאל אותו איך זה יתכן שיהודים הם אזרחים כאלה טובים ונאמנים ובכל זאת כולם שונאים אותם. הוא שאל במכתב, האם לדעתו הוא צופה סוף לאנטישמיות. מארק טוויין ענה לו שהוא אכן מסכים, "שהיהודי אינו מפר סדר ושלוש... אינו הולך בטל ולא הלום יין, לא מרעיש עולמות ולא שש למהלומות, כמעט ואינו מתעסק ברצח או בפשיעה. איש אינו מערער שהבית היהודי הנו בית במלוא מובן המילה, מתייחסים איש לאחיו בכבוד, והכבוד לזקנים מקודש בעיניהם, כשהוא בריא הוא עובד, כשלא יכול לעבוד בני עמו ידאגו לכל מחסורו והם עושים את זה לא בקמצנות אלא ברוחב לב, ועושים את זה בצנעה".

בנוסף לכך, היהודי יותר ישר מהאדם הממוצע, וההוכחה לכך היא הצלחתו בעסקים. הוא כותב: "יסוד ההצלחה בעסקים הוא יושר. עסק אינו עסק ללא אימון הדדי", ולכן, על אף שהיהודים הם מיעוט באוכלוסיית ניו יורק, הם שולטים בעולם העסקים לאורכו של כל רחוב ברודוואי.

כהוכחה ליושרם, הוא מספר על "הדוכס מהסן" שחי בצרפת וכשאירעה המהפכה הצרפתית הוא היה צריך לברוח ונאלץ להשאיר את כל עושרו. אז, לפני מאתיים שנה, היה שווה תשעה מיליון דולר. הוא היה צריך להפקיד את הכסף בידי נאמן. הוא לא בחר באחד מבני עמו אלא דווקא ביהודי ושמו רוטשילד. כשהדוכס חזר אחרי שלשים שנה, רוטשילד החזיר לו את כל הפיקדון בתוספת ריבית.

הוא מספר שפורסם בעיתונות, שבוינה בירת אוסטריה, פגעה סופת ברד בבית הקברות הגדול בוינה וגרמה להרס רב. מצבות נשברו ופנסי קברים נהרסו, מאות חלונות נשברו ושלוש מאות עובדי המקום טרחו יותר משלושה ימים בפינוי ההריסות, ובסוף הכתבה יש משפט אחד: "שום גרגיר של ברד לא פגע בחלקת הקבורה של היהודים". לדעתו, הדבר מוכיח שיש משהו מיוחד בעם היהודי.

אם כן, נשאלת השאלה, אם הכול טוב כל-כך, מדוע בפועל כה רע? למה יש כזו אנטישמיות? מארק טוויין טוען, שהסיבה העיקרית היא לא הדת הנוצרית, וההוכחה לכך היא שהאנטישמיות הייתה קיימת גם לפני זה, אלא תולה את הסיבה לאנטישמיות בכך שהיהודי יותר מוצלח וחרוץ משכנו הלא יהודי.

"אם היהודי החליט להיות רופא אז הוא היה לטוב שברופאים וכבש את השוק. אם עסק בחקלאות האיכרים האחרים היו חייבים לחפש פרנסה אחרת, כי לא יכלו לעמוד בתחרות נגדו, ולכן באירופה הנוצרים היו 'אנוסים' לאסור על היהודים לעבוד במקצועות אלו, ולכן אסור היה ליהודים לעבוד בחקלאות, במשפט וברפואה. מוסדות המדע היו נעולים בפניהם, והכל בגלל שהם יותר מוכשרים ומוצלחים יותר, ולכן הוא אומר: "זוהי לא קנאות דתית, אלא היהודי המצליח מהווה בעצם קיומו מכשול בדרכם של שכניו הרודפים אחרי אותה מטרה".

ואז הוא כותב "בסיכום", היהודים הם רק אחוז אחד של הגזע האנושי, ובכל זאת תמיד שומעים עליהם. חשיבותם המסחרית מרקיעה שחקים. תרומתו של היהודי לעולם חורגת מכל קנה מידה; המצרים הבבלים והפרסים קמו בזמנם ונמוגו לחלוטין. בעקבותיהם באו היוונים והרומאים ברעמים כבירים ונעלמו. היהודי ראה את כולם וניצח את כולם". כל הברואים חדלים פרט ליהודי. והוא מסיים בשאלה: "מהו סוד חיי הנצח".

*

אנו עומדים בשבת מברכים ניסן חודש, שבו יצאנו לחרות, וכמו שהרבי היה תמיד מצטט, שבחודש הזה הקב"ה בחר "לקחת לו גוי מקרב גוי" (ואתחנן ד, לד). הקב"ה בחר בנו והוציא אותנו ממצרים כדי לתת לנו את התורה. הסוד לחיי הנצח של העם היהודי זה הקשר לקב"ה, שהוא נצחי, והליכה בדרך התורה, שהיא נצחית. ידידי היקרים, ברור שעם ישראל הוא עם הנצח, והוא יהיה קיים לעד, אלא שעלינו לוודא שגם צאצאינו יהיו בעתיד חלק מעם הנצח.